

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาอัตมโนทัศน์หลายมิติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดสมุทรปราการตามแนวคิดของแบรคเคน ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีและ ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

2. 1 อัตมโนทัศน์ (Self Concept)
- 2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 อัตมโนทัศน์ (Self Concept)

2.1.1 ความหมายของอัตมโนทัศน์

อัตมโนทัศน์มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Self Concept ซึ่งคำนี้ได้มีผู้ใช้ในความหมายเดียวกันหลายคำ เช่น มโนภาพแห่งตน มโนทัศน์แห่งตน อัตมโนภาพ อัตตมโนมิตี ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง สังกัปเกี่ยวกับตนเอง เป็นต้น สำหรับในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “อัตมโนทัศน์”

นักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า อัตมโนทัศน์ หรือ Self Concept ไว้ดังนี้

Rogers (1951 : 136) ได้ให้ความหมายไว้ว่า อัตมโนทัศน์ เป็นการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับ รูปร่างลักษณะ ความสามารถ การรับรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม การรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง

Jersild (1963 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า อัตมโนทัศน์ คือ โลกภายในของบุคคลเป็นผลรวมของความรู้สึก ความคิด ซึ่งทำให้บุคคลรับรู้ถึงความคงอยู่ของตนว่า ตนคือใคร มีอะไรอยู่ รวมทั้งความรู้สึกเกี่ยวกับลักษณะนิสัย และคุณสมบัติของตนเอง

Bracken (1992 : 10) ได้ให้ความหมายของอัตมโนทัศน์ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า คือ การประเมินพฤติกรรมของตนเองในหลายมิติ แต่ละมิติมีเอกลักษณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมของบุคคลในปัจจุบัน เป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีต สามารถนำมาทำนายพฤติกรรมในอนาคตได้

ดังนั้นจึงสรุปความหมายของอัตมโนทัศน์ได้ว่า อัตมโนทัศน์ คือความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ การรับรู้ และเจตคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อตนเองในทุกๆ ด้าน ซึ่งเป็นผลมาจากเรียนรู้และประสบการณ์ที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม อันเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพ

2.2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์

2.2.2.1 ทฤษฎีของ William James

นักจิตวิทยาคนแรกที่เป็นผู้ทำให้คำว่า ตน (Self) มีความหมายกระจ่างคือ วิลเลียม เจมส์ เขาพูดเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ โดยใช้คำว่าความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง หรือการยอมรับตนเอง ซึ่งเขาได้อธิบายเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมว่าเป็นไปเพื่อให้ได้รับการยอมรับนับถือในตนเอง (Self-esteem) โดยที่เขาได้อธิบายคำว่า ตน (Self) ว่าประกอบด้วย ฉัน (I) และตัวฉัน (Me) ซึ่งฉันนั้นจะหมายถึง ตน ซึ่งเป็นผู้แสดง (Self-as-subject) หรือ ผู้ถูกรู้ (Knower) วิลเลียม เจมส์ มองตนในลักษณะที่สองคือในลักษณะผู้ถูกกระทำ เพราะเขาเห็นว่าใช้อธิบายพฤติกรรมได้อย่างกว้างขวางกว่าเขาได้สร้าง “กฎของเจมส์” (Jame's Law) (1890) ซึ่งอธิบายว่าการแสดงพฤติกรรมของคนจะเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนมองตนเองว่าเป็นเช่นไร ตนจะเป็นผู้ประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของตนเอง จากการที่ได้รับความเห็นชอบจากผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่งคนเราจะรู้สึกว่ามีคุณค่าหรือมีความสามารถหรือไม่ จากทำที่ที่ผู้อื่นให้การยอมรับหรือไม่ให้การยอมรับ

สรุปได้ว่า วิลเลียม เจมส์ จะมองตนเองในฐานะผู้แสดงและผู้ถูกกระทำ การแสดงพฤติกรรมจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนมองตนเองว่าเป็นอย่างไร โดยมีการประเมินตนเองว่าสำเร็จหรือล้มเหลวจากการที่ได้มีสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

2.2.2.2 ทฤษฎีของ Erikson

อีริคสัน เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิเคราะห์สมัยใหม่ ที่ให้ความสนใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับเรื่อง ตน ในฐานะเป็นผู้ถูกกระทำและอธิบายโดยใช้คำว่า เอกลักษณ์แทนคำว่า ตน โดยอธิบายว่าการแสดงพฤติกรรมของคนนั้นเป็นไปเพื่อการหาเอกลักษณ์ของตนเอง ลักษณะสำคัญของคนที่หาเอกลักษณ์ของตนได้คือ รู้ว่าตนเองคือใคร มีความต้องการอะไร มี

จุดมุ่งหมายอย่างไรในชีวิต โดยที่ตระหนักถึงความสามารถของตนเอง ซึ่งเขาได้ ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสังคมที่มีผลต่อการหาเอกลักษณ์ของตนเอง โดยผ่านกระบวนการถือตนตามอย่าง (Identification) ดังนั้น เด็กจึงควรได้รับการติดต่อช่วยเหลือจากผู้ใหญ่เพื่อที่เขาจะได้เลียนแบบได้ อิริคสันได้อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการของการหาเอกลักษณ์โดยผ่านขั้นตอนทั้ง 8 ในทฤษฎีบุคลิกภาพของเขา โดยที่เน้นว่าในช่วงของวัยรุ่นเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดในการหาเอกลักษณ์ บุคคลที่พัฒนาขึ้นเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จต่อไปในอนาคตนั้น คือ ผู้ที่สามารถหาเอกลักษณ์ของตนได้ ซึ่งในการอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอิริคสัน มิได้อธิบายเพียงความต้องการทางด้านสรีระเท่านั้น แต่ได้รวมถึงสิ่งที่สังคมวัฒนธรรมได้ให้อะไรกับเด็กบ้าง ในช่วงของพัฒนาการแต่ละขั้นนั้น จึงเป็นเรื่องของจิตและสังคมประกอบกัน

สรุปได้ว่า อิริคสัน เชื่อว่าการแสดงพฤติกรรมของคนเป็นไปเพื่อการหาเอกลักษณ์ของตนเอง สังคมจะมีอิทธิพลต่อการหาเอกลักษณ์ของบุคคล และช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดในการหาเอกลักษณ์ ถ้าบุคคลใดสามารถหาเอกลักษณ์ของตนเองได้จะสามารถพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จในอนาคตได้

2.2.2.3 ทฤษฎีของ Rogers

โรเจอร์ส เป็นผู้ให้ความสำคัญกับเรื่องอัตมโนทัศน์อย่างมาก เพราะถือว่าเป็นแกนสำคัญในทฤษฎีของเขาที่จะอธิบายการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ซึ่ง โรเจอร์สพัฒนาแนวคิดเรื่องนี้ต่อจาก สนิกก์ และ โคมป์ส โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของโลกส่วนตัวซึ่งเป็นผลต่อการกระทำมากกว่าอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมและเน้นการแสดงพฤติกรรมว่า เนืองมาจากการรับรู้ ตนเอง ตลอดจนประสบการณ์และการตีความสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตนมีความคิดเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในกลุ่มนี้ที่ว่าคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีความสามารถ และมีแนวโน้มที่เข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ตลอดจนมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาไปข้างหน้าไปสู่สภาพรู้จักตนเองตรงตามสภาพ ก่อนที่จะพัฒนาไปถึงจุดนั้นบุคคลจะต้องมีความเพียงพอในความต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ตลอดจนการยอมรับในตนเอง ซึ่งคนเราจะให้การยอมรับมากน้อยเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับท่าทีการยอมรับจากผู้อื่น บุคคลจะรู้สึกว่าจะได้รับการยอมรับหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่อบอุ่น ท่าทีที่ให้เกิดยริติ ให้การยอมรับนับถือ ความเห็นอกเห็นใจ ตลอดจนการยอมรับ โรเจอร์สได้อธิบายการแสดงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากอัตมโนทัศน์เป็น 2 ลักษณะด้วยกันคือ

1) อัตมโนทัศน์ที่เกิดจากการรับรู้ (Perceived Self-Concept) เป็นความรู้สึกว่า ตัวเองคือใคร เป็นอย่างไร เป็นอัตมโนทัศน์ที่เกิดจากการรับรู้ปฏิกริยาของผู้อื่นมากกว่าที่เป็นจริง (Real Self-Concept)

2) อัตมโนทัศน์ที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self-Concept) เป็นสิ่งที่ผู้นั้นยึดถืออยากจะเป็น สำหรับ โรเจอร์ส แล้วมองอัตมโนทัศน์เช่นเดียวกับ สนิ๊ก์ และโคมบ์ส คือเป็นทั้งผู้ถูกกระทำและเป็นกระบวนการ

2.1.3 โครงสร้างของอัตมโนทัศน์

2.1.3.1 แนวคิดของ Fitts

Fitts (1971) ได้แบ่งองค์ประกอบของอัตมโนทัศน์โดยพิจารณาเป็น 2 มิติ และในแต่ละมิตียังแบ่งเป็นลักษณะย่อยๆดังนี้

1) พิจารณาโดยใช้ตนเองเป็นเกณฑ์ (Internal Frame of Reference)

ประกอบด้วย

(1.1) อัตมโนทัศน์ทางด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity)

หมายถึงความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นอย่างไร เป็นการพิจารณาอัตมโนทัศน์ด้านเกี่ยวกับคำถามที่ว่า “ฉันเป็นอะไร”

(1.2) อัตมโนทัศน์ทางด้านความพึงพอใจในตนเอง (Self

Satisfaction) หมายถึงความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับการยอมรับตนเอง เป็นการพิจารณาอัตมโนทัศน์ด้านที่เกี่ยวกับ คำถามที่ว่า “ฉันเป็นอย่างไร”

(1.3) อัตมโนทัศน์ทางด้านพฤติกรรม (Behavior) หมายถึง

ความรู้สึกและความคิดเห็นของบุคคล เกี่ยวกับการปฏิบัติในเรื่องต่างๆของตนเอง เป็นการพิจารณาอัตมโนทัศน์ด้านเกี่ยวกับคำถามที่ว่า “ฉันประพฤติอย่างไร”

2) พิจารณาโดยใช้ผู้อื่นเป็นเกณฑ์ (External Frame of Reference)

ประกอบด้วย

(2.1) อัตมโนทัศน์ทางด้านร่างกาย (Physical Self) หมายถึง

ความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะของร่างกาย เรื่องเพศ สุขภาพ ความสามารถ และทักษะ

(2.2) อัตมโนทัศน์ทางด้านศีลธรรม-จรรยา (Moral-Ethical Self)

หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับการเป็นคนดีหรือคนเลว และความพึงพอใจในศาสนาของตนเอง

(2.3) อัตมโนทัศน์ทางด้านส่วนตัว (Personal Self) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลเกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง ความรู้สึกมั่นใจในตนเอง และการประเมินค่าบุคลิกภาพของตนเอง โดยไม่รวมถึงลักษณะทางด้านร่างกายและความสัมพันธ์กับผู้อื่น

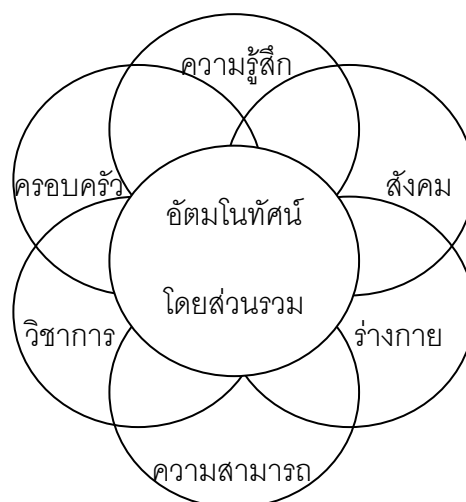
(2.4) อัตมโนทัศน์ด้านครอบครัว (Family Self) หมายถึง ความรู้สึกในคุณค่าและความพอใจในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว เป็นการแสดงถึงการรับรู้ตนเองว่าใกล้ชิดหรือห่างเหินจากครอบครัว

(2.5) อัตมโนทัศน์ทางด้านสังคม (Social Self) หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับความมั่นใจ และความเชื่อมั่นในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น

นอกจากนี้ Fitts ยังได้รวมเอาอัตมโนทัศน์ทางการวิพากษ์วิจารณ์ตนเองมาเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของอัตมโนทัศน์ ซึ่งเป็นอัตมโนทัศน์ด้านที่ หมายถึง ความกล้าที่จะยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเองทั้งในด้านบวกและด้านลบ

2.1.3.2 แนวคิดของ Bracken

Bracken (1992 : 4-5) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างของอัตมโนทัศน์หลายมิติ ซึ่งเป็นการศึกษาอัตมโนทัศน์ให้ละเอียดโดยการแบ่งย่อยเป็นมิติ และแต่ละมิติจะประกอบด้วยคุณลักษณะของอัตมโนทัศน์มิติละ 1 ด้าน รวม 6 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านจะวางซ้อนทับกันอยู่ และมีความสัมพันธ์กันทุกด้าน เป็นการแสดงให้เห็นถึงภาพรวมอัตมโนทัศน์ของบุคคล ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงโครงสร้างอัตมโนทัศน์หลายมิติของ Bracken

แหล่งที่มา : Bracken (1992 : 5)

- 1) คุณลักษณะด้านสังคม (Social) หมายถึง การประเมินตนเองเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ
- 2) คุณลักษณะด้านความสามารถ (Competence) หมายถึง การประเมินตนเองเกี่ยวกับทักษะความสนใจในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในขอบเขตของตน
- 3) คุณลักษณะด้านความรู้สึก (Affect) หมายถึง การประเมินตนเองเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมของตนเองที่มีผลกระทบต่อความรู้สึก
- 4) คุณลักษณะด้านวิชาการ (Academic) หมายถึง การประเมินตนเองเกี่ยวกับความสามารถ ความสนใจ ความสำเร็จในการเรียนรวม ทั้งประสบการณ์อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับวิชาการ
- 5) คุณลักษณะด้านครอบครัว (Family) หมายถึง การประเมินตนเองเกี่ยวกับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวว่ามีความใกล้ชิดหรือห่างเหินจากครอบครัว
- 6) คุณลักษณะด้านร่างกาย (Physical) หมายถึง การประเมินตนเองเกี่ยวกับลักษณะร่างกาย สุขภาพว่าเป็นอย่างไร และมีเสน่ห์ดึงดูดหรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับคนอื่น หรือการรับรู้ว่าคุณอื่นมองตนเองอย่างไร

ซึ่งจากคุณลักษณะของอัตมโนทัศน์ทั้ง 6 ด้าน Bracken ได้นำมาเป็นแนวคิดในการพัฒนาและสร้างแบบวัดอัตมโนทัศน์หลายมิติ ที่มีชื่อว่า Multidimensional Self Concept Scale หรือ MSCS ในปี 1992

จากการศึกษาโครงสร้างของอัตมโนทัศน์ สามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างที่ประกอบขึ้นเป็นอัตมโนทัศน์ของบุคคลนั้น เกิดจากการที่บุคคลได้เรียนรู้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ความเชื่อ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองในด้านต่างๆซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งบุคคลจะรับรู้และยอมรับตนเองได้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ที่เป็นจริงและอัตมโนทัศน์ในอุดมคติว่ามีมากหรือน้อยเท่าใด

2.1.4 พัฒนาการของอัตมโนทัศน์

อัตมโนทัศน์เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ การสังเกตตนเองในภาวะหรือสถานการณ์ต่างๆและจากปฏิกิริยาของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง อัตมโนทัศน์จะมีการพัฒนาไปตามพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ ซึ่ง Bracken (1992 : 6) ได้กล่าวถึงการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของบุคคล

ซึ่งสรุปได้ว่า อัตมโนทัศน์มีการพัฒนาไปตามอายุ ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ความคาดหวังของตนเองและตามความคาดหวังของผู้อื่น ในวัยเด็กอัตมโนทัศน์จะเริ่มพัฒนามาจากการเลี้ยงดูของบิดามารดาที่ช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางร่างกายของเด็ก ซึ่งเป็นการพัฒนาอัตมโนทัศน์ในขั้นแรก เมื่อเด็กโตขึ้นและได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมมากขึ้น เด็กเริ่มประเมินตนเองจากปฏิกิริยาของคนอื่นที่มีต่อตนเอง และประสบการณ์จากความสำเร็จความล้มเหลวที่ตนเองได้รับ โดยการสังเกตและการเลียนแบบ ส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมเฉพาะตน

ดังนั้นในการศึกษาพัฒนาการของอัตมโนทัศน์ จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาตามขั้นพัฒนาการชีวิตแต่ละช่วงวัยซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นแต่ละช่วงวัยดังนี้

2.1.4.1 วัยทารก (อายุประมาณ 0-2 ปี)

วัยนี้เป็นวัยที่เด็กเห็นว่าตนเองเป็นผู้ที่สำคัญที่สุด และทำทุกอย่างเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ดังนั้น การปฏิบัติจากผู้ใหญ่ที่เด็กได้รับในช่วงนี้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอัตมโนทัศน์ต่อไป (พรอณี ชูทัย เจนจิต, 2538 : 597) ถ้าประสบการณ์ในช่วงแรกของชีวิตกับบุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ พ่อ แม่ ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กเป็นไปด้วยดี เด็กได้รับการยอมรับ เด็กจะเริ่มพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในฐานะที่เป็นบุคคล การที่เด็กจะพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถในการที่จะรักผู้อื่นได้นั้นขึ้นอยู่กับความรักการเอาใจใส่ ความอบอุ่นและการทะนุถนอมที่เขาได้รับ เพราะสิ่งเหล่านี้บอกให้เด็กทราบว่าเขาเป็นที่รักเป็นที่ต้องการและมีคุณค่าเพียงใด การที่เด็กแต่ละคนจะรับรู้ว่าจะตนเองดีหรือไม่ดีนั้นบุคคลรอบข้างเป็นผู้มีอิทธิพลยิ่ง เด็กจะแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังของบุคคลที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเด็ก และจะแทรกซึมเข้าสู่อัตมโนทัศน์ของเด็ก การที่เด็กได้รับประสบการณ์การตอบสนองต่างๆ ถ้าการตอบสนองดีเด็กก็จะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง แต่ถ้าเด็กถูกปฏิเสธหรือได้รับการตอบสนองที่ไม่ดีเด็กก็จะเริ่มมีการปฏิเสธตนเอง (Coopersmith อ้างถึงใน Calhoun และ Ross, 1990 : 67)

ดังนั้นพ่อแม่เป็นผู้มีบทบาทยิ่ง ที่จะทำให้ลูกมีการยอมรับนับถือตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยพ่อแม่ต้องยอมรับและให้ความเชื่อมั่นว่าลูกสามารถกระทำสิ่งต่างๆได้ด้วยตนเอง การวิจารณ์หรือตำหนิเด็กอย่างรุนแรง จะทำให้เด็กไม่มั่นใจในตนเอง เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในความสามารถของตนเองและมีความรู้สึกว่าตน คือ ผู้ไม่มีความสามารถ

2.1.4.2 วัยเด็ก (อายุประมาณ 2-12 ปี)

เมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของเด็กมาก คือ ครู อาจารย์ และ เพื่อน โดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อนเริ่มจะมีความสำคัญกับเด็กพอๆกับ

ครู ในวัยนี้เด็กได้มีโอกาสสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน ทำให้เด็กได้เรียนรู้หลายสิ่งเกี่ยวกับตนเอง เช่น ตนเองเหนือกว่าผู้อื่นในด้านใดบ้าง หรือคนอื่น ๆ เหนือกว่าตนในเรื่องใดบ้าง ดังที่ Erikson (อ้างถึงใน พรรณี, 2538 : 599) ซึ่งให้เห็นว่าวัยนี้เป็นวัยที่เด็กเริ่มได้รับประสบการณ์จากนอกบ้าน เป็นครั้งแรก เมื่อเด็กได้เริ่มเรียนกับเพื่อนๆ เด็กจะมีความรู้สึกว่าการให้เป็นที่ยอมรับ โดยทำงานหรือทำสิ่งใดก็ตามให้สำเร็จ ซึ่งการที่เด็กประสบผลสำเร็จในการเรียนจะก่อให้เกิดความมานะพากเพียร มีความตั้งใจมากขึ้น ส่วนเด็กที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียนจะไม่มี ความมั่นใจในตนเอง ซึ่งจะทำให้เด็กพัฒนาความรู้สึกที่ช่วยตนเองไม่ได้เกิดความรู้สึกต่ำต้อยไม่เห็นคุณค่าในตนเอง

2.1.4.3 วัยรุ่น (อายุประมาณ 12-20 ปี)

ช่วงวัยรุ่นอัตมโนทัศน์จะคงที่แต่อาจจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะมีประสบการณ์ที่มากขึ้น โดยเฉพาะสังคมในโรงเรียน เจตคติ การได้รับการประเมินและการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและครู มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ (Ausubel, 1959 : 284) ดังนั้นเมื่อถึงวัยรุ่นการเจริญเติบโตทางวุฒิภาวะด้านต่างๆ ทำให้วัยรุ่นมีอัตมโนทัศน์ที่ละเอียดลึกซึ้งและเป็นนามธรรมมากกว่าในช่วงวัยเด็ก นอกจากนี้อัตมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่นมีลักษณะที่ค่อนข้างคงที่ Engle (อ้างถึงใน Dusek, 1987 : 378) ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้บ้างเล็กน้อยเพื่อปรับให้เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของวัยรุ่น วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่ประสบปัญหาและต้องการแก้ปัญหาให้ลุล่วง ซึ่ง Coleman (อ้างถึงใน Trojanowicz, 1987 : 138 -139) ได้สรุปถึงประเด็นที่วัยรุ่นต้องเผชิญไว้ 4 ประเด็นคือ

1) ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่ต้องต่อสู้กับสภาพการณ์ที่ต้องการเป็นอิสระ ในขณะที่ยังต้องพึ่งพาผู้อื่นในเวลาเดียวกัน (Dependence VS Independence) วัยรุ่นต้องการเป็นอิสระมากขึ้น แต่ก็ยังคงต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ควบคู่ไปนั้นคือ ความขัดแย้งที่วัยรุ่นต้องเผชิญและหาทางแก้ไขให้กับ ตนเอง

2) ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่เปลี่ยนสภาพจากความสนุกสนาน (Pure Pleasure) ไปสู่ความเป็นจริง (Reality) ซึ่งในวัยเด็กเขาไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความจำเป็นพื้นฐาน เช่น อาหาร เสื้อผ้าหรือที่อยู่อาศัย เมื่อโตขึ้นเขาเริ่มมีความกดดันที่ต้องคิดในการขวนขวายหาสิ่งเหล่านี้เพื่อการดำเนินชีวิตในอนาคตของตนเอง

3) วัยรุ่นต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ไม่มีความสามารถ (Incompetence) ไปสู่การมีความสามารถ (Competence) ก่อนช่วงวัยรุ่นพวกเขาไม่จำเป็นต้องใช้ความชำนาญ

เฉพาะทางในการเรียนหรือประกอบอาชีพ เมื่อล่วงเข้าสู่วัยรุ่นเขาเริ่มคิดถึงความสามารถของตนในการที่จะเลือกอาชีพหรือแสดงบทบาทจำกัดการกระทำที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยให้ความสำคัญต่อ ผู้ที่รู้จักการให้การตอบแทนสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้อายุรุ่นเข้าสู่สังคม และรับรู้การจูงใจจากสังคมเป็นอย่างดี

4) วัยรุ่นจะพัฒนาตนจากการเป็นผู้รับ ไปสู่การเป็นผู้สรรหาด้วยตนเองมากขึ้น (Nonproductive to a More Productive Orientation) ในวัยเด็กพ่อแม่มักจะเป็นผู้สรรหา มาตอบสนอง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเขาเริ่มตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบและเริ่มเรียนรู้จะเป็นผู้สรรหาด้วยตนเอง โดยการเตรียมตัวเพื่อที่จะเลือกประกอบการทำงานต่อไป

สิ่งเหล่านี้ทำให้วัยรุ่นเริ่มมีการทบทวนและประเมินตนเองทั้งในเรื่องทักษะ ค่านิยมและจุดมุ่งหมายของตน เพื่อรวบรวมเป็นอัตมโนทัศน์แห่งตน (Newman และ Newman, 1986 : 282) วัยรุ่นสามารถพัฒนาอัตมโนทัศน์จากการเข้าใจเกี่ยวกับตนว่าตนพัฒนาในแต่ละด้าน อย่างไร เช่น การพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ภูมิหลังของตน แม้กระทั่งการเข้าใจถึงจิตใจตนเอง วัยรุ่นสามารถสรุปอัตมโนทัศน์ของตนได้จากการเรียนรู้ทางสังคม อาจด้วย วิธีการต่างๆ เช่น การประเมินตน การเปรียบเทียบแข่งขัน การเลียนแบบ ผลแห่งการประมวล อัตมโนทัศน์จะมีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น ซึ่งอัตมโนทัศน์จะเป็นแกนหลักหรือต้นกำเนิดของพฤติกรรมนั้นเอง

ช่วงวัยรุ่น เป็นช่วงที่จะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของอัตมโนทัศน์ทางลบหรือ อัตมโนทัศน์ทางบวกอย่างเด่นชัด การที่เด็กรู้สึกเกี่ยวกับตนเองว่าอย่างไรไม่ว่าจะเป็นทางบวกหรือทางลบจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมในลักษณะต่างๆกัน เช่น เด็กที่เข้าโรงเรียนด้วยความ คาดหวังว่าจะต้องเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ มีความสุข มักจะเป็นผู้อาสางานมีความรับผิดชอบ ซึ่งความคาดหวังของเขาสอดคล้องกับความรู้สึกนึกคิดที่ดีที่มีต่อตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เขาเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชั้นเรียนทั้งในการเรียนและด้านสังคม ในทางตรงกันข้ามเด็กที่มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางลบ มักจะมองตนเองว่าเป็นผู้ไม่มีความสามารถจึงไม่ใคร่กระตือรือร้นที่จะรับอาสาทำสิ่งต่างๆไม่ใคร่รับผิดชอบซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลว

การที่เด็กมีอัตมโนทัศน์เช่นไร จะสะท้อนให้เห็นว่าเด็กมองคนอื่นอย่างไร ถ้าเด็กมีความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางบวก เด็กก็จะประพฤติปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างทัดเทียมกับตน เห็นคุณค่าในผู้อื่น เมื่อเด็กมีความรู้สึกเช่นนี้กับผู้อื่น เด็กจะได้รับการปฏิบัติตอบเช่นเดียวกัน ในทางตรงกันข้าม เด็กที่มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางลบ ก็จะมีความรู้สึกเช่นนี้ให้กับผู้อื่น ผลคือความขัดแย้ง ผู้อื่นไม่ชอบ คนเราจะรู้สึกว่าเป็นที่ชอบพอของผู้อื่น มีพฤติกรรมที่พึง

ปรารถนาได้รับการยอมรับหรือประสบความสำเร็จนั้นสิ่งสำคัญคือ จากประสบการณ์ที่ได้รับจากผู้อื่น (พรรรณี ชูทัย เจนจิต, 2538 : 600)

2.1.5 งานตามขั้นพัฒนาการของฮาวิกเฮอ์สท

Havighurst (อ้างถึงใน พรรรณี ชูทัย เจนจิต, 2538 : 112) ได้อธิบายถึงงานตามขั้นพัฒนาการไว้ว่า “ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นจะมีงานประจำวัย ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรทำได้ในช่วงวัยนั้นๆ เป็นงานที่แต่ละบุคคลจะต้องเรียน เป็นงานของชีวิต เป็นงานที่แต่ละคนจะต้องทำในแต่ละช่วงวัย ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้นๆจะมีผลต่อการปรับตัว ซึ่งจะมีอิทธิพลต่องานในระยะหลังๆด้วย...”

งานตามพัฒนาการ เป็นงานซึ่งเกิดขึ้นในวัยต่างๆของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดา เช่น ในวัยเด็กเล็ก เด็กต้องรู้จักเดิน พูด ควบคุมการขับถ่าย เมื่อโตขึ้นเด็กต้องรู้จักการอ่าน เขียน คิดคำนวณ เล่นเกมต่างๆ ในขั้นต่างๆของชีวิตถ้าเด็กประสบความสำเร็จก็จะมีความสุขและจะนำไปสู่ความสำเร็จใน “งานพัฒนาการ” ขั้นสูงต่อไป ในขณะที่เดียวกัน ถ้าล้มเหลวทำไม่ได้ก็จะนำไปสู่ความผิดหวัง ไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม และในที่สุดจะประสบความสำเร็จลำบากใน “งานพัฒนาการ” ระยะหลังๆ (พรรรณี ชูทัย เจนจิต, 2538 : 33-34)

2.1.5.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้น ม.4- ม.6 : อายุ 15-18 ปี)

Havighurst (อ้างถึงใน พรรรณี ชูทัย เจนจิต, 2538 : 259 - 262) ได้สรุปลักษณะงานพัฒนาการ ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไว้ดังนี้

พัฒนาการทางจิต-สังคม (Psychosocial Development) อยู่ในขั้น Identity VS Identity Confusion คำนึงถึงบทบาททางเพศ และการเลือกอาชีพ สถานภาพของ ความแตกต่างทางด้านเอกลักษณ์จะเห็นได้ชัดเจนมากในช่วงวัยนี้

พัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Development) อยู่ในขั้น Formal Operation มีความสามารถทางสมองเพิ่มมากขึ้น เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมและทดสอบสมมติฐานได้

พัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development) อยู่ในระดับ Convention จะมีความเข้าใจกฎเกณฑ์ในลักษณะที่ว่าเกิดจากข้อตกลงซึ่งกันและกันเพิ่มขึ้น และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม

สิ่งที่พึงจดจำเกี่ยวกับลักษณะต่างๆไป ความสำเร็จด้านวุฒิภาวะทางเพศ มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมในหลายๆ ลักษณะให้ ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนและปฏิภพ

จากกลุ่มเพื่อนมากขึ้น ให้ความสนใจกับอนาคตว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นเมื่อเรียนจบ โดยเฉพาะผู้ที่มิได้คิดที่จะเรียนต่อ เริ่มตระหนักถึงความสำคัญของความสามารถในการเรียนและระดับคะแนน สำหรับการประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งโดยเฉพาะ

1) ลักษณะทางร่างกาย (Physical Characteristics)

(1.1) วัยนี้ส่วนใหญ่มีความเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่เต็มที่ เด็กผู้หญิงจะสูงเต็มที่ เด็กผู้ชายบางคนยังอาจจะสูงได้อีกหลังจากระยะนี้ ในวัยนี้จะมีน้ำหนักและส่วนสูงมากที่สุด

(1.2) เด็กวัยนี้เริ่มมีลักษณะของผู้ใหญ่และสนใจในรูปร่างของตนเอง และจะหมกมุ่นอยู่กับการแต่งเนื้อแต่งตัว บางครั้งเขาจะเกิดความรู้สึกว่ากำลังถูกจ้องมอง และผู้อื่นกำลังหัวเราะเยาะ ครูควรให้คำแนะนำที่ดีแก่เด็กในวัยนี้

(1.3) เด็กเริ่มมีพัฒนาการทางเพศ ต่อมต่างๆเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปร่าง

(1.4) สุขภาพโดยทั่วไปจะสมบูรณ์เต็มที่เนื่องจากได้อาหารและมีพักผ่อนอย่างเพียงพอ

2) ลักษณะทางสังคม (Social Characteristics)

(2.1) มีลักษณะชอบทำตามกลุ่ม มีการขัดแย้งกับผู้ใหญ่มากขึ้น มีความนิยมชมชอบหรือคลั่งไคล้อะไรเหมือนกัน และมากเกินไป เช่น แต่งตัวแปลกๆและวิตถาร

(2.2) สนใจเพศตรงข้าม มีความคิดเรื่องการมีนัดและการแต่งงาน

(2.3) เด็กผู้หญิงมีความก้าวหน้าในด้านสังคมมากกว่าเด็กผู้ชายในวัยเดียวกัน และเริ่มมีนัดกับเด็กที่โตกว่า เด็กผู้หญิงจะมีเพื่อนสนิทไม่กี่คน เด็กผู้ชายจะมีเพื่อนมาก งานพัฒนาการ (Developmental Tasks) เด็กวัยนี้ควรรู้หน้าที่ของการเป็นเพศชายและเพศหญิงเป็นอย่างดี รวมทั้งการเตรียมตัวมีครอบครัว

3) ลักษณะทางอารมณ์ (Emotional Characteristics)

(3.1) จะมีการแสดงออกในทางแข็งกร้าว เป็นลักษณะของการเปลี่ยนจากวัยเด็กสู่วัย ผู้ใหญ่ ครูต้องพยายามเข้าใจพฤติกรรมของเด็กและส่งเสริมให้เขาพิสูจน์ความเป็นผู้ใหญ่ โดยให้กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีความสามารถและความชำนาญ

(3.2) เด็กวัยนี้มักอึดอัดมากขึ้น จึงมีปัญหาในการขัดแย้งกับบิดามารดา อยู่เสมอ เขากำลังสับสน และพยายามจะพ้นจากการปกครองเลี้ยงดูของบิดามารดา เกิดช่องว่างระหว่างวัย ครูควรให้ความเห็นใจและให้คำปรึกษาที่ดี

(3.3) วัยนี้จะเพื่อน โดยเฉพาะเกี่ยวกับอนาคต เขามักจะฝันว่า ได้รับความสำเร็จ อย่างสูงในอนาคต การทำงานและอาชีพ สำหรับผู้ที่เพื่อนเก่งแต่ไม่ค่อยมีความสามารถ ครูควรระวังในการส่งเสริมเขาควรให้เขายอมรับความจริงที่อาจจะทำให้เขาต้อง ผิดหวังในอนาคต

งานพัฒนาการ (Developmental Tasks) เด็กวัยนี้ควรได้รับอิสระจาก บิดามารดาและผู้ใหญ่

4) ลักษณะสติปัญญา (Cognitive Characteristics)

(4.1) เด็กวัยนี้มีพัฒนาการทางสมองสูงเกือบเท่าผู้ใหญ่ เพียงแต่ ขาดประสบการณ์ ซึ่งทำให้ไม่สามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(4.2) เป็นวัยที่คำนึงถึงการมี “ปรัชญาชีวิต” โดยมุ่งเกี่ยวกับศีลธรรม จรรยา ศาสนา และการเมือง แต่ก็ยังเป็นเรื่องที่เด็กสับสนตัดสินใจไม่ได้ เป็นหน้าที่ของครูจะเปิด โอกาสให้ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ

งานพัฒนาการ (Developmental Tasks) เลือกลงและเตรียมตัวสำหรับ อาชีพ พัฒนาทักษะทางสติปัญญา และความเข้าใจเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี ยึดถือค่านิยมและ คุณธรรมใดหนึ่ง สำหรับเป็นหลักในการแสดงพฤติกรรม

2.1.6 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์

อัตมโนทัศน์เกิดจากการเรียนรู้ที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และอิทธิพล จากประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์ไม่ใช่สิ่งที่ถูกกำหนด ตายตัว แต่จะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปไม่หยุดยั้งตามการเจริญเติบโต เมื่อบุคคลเติบโตขึ้น สังคมและสิ่งแวดล้อมก็ยิ่งเข้ามามีอิทธิพลต่ออัตมโนทัศน์ องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาอัต มโนทัศน์มีหลายประการ ดังที่พรอณี ชูทัย เจนจิต (2538 : 596 -597) ได้สรุปแหล่งสำคัญซึ่ง เป็นตัวกำหนดอัตมโนทัศน์คือ

2.1.6.1 ครอบครัว จุดเริ่มต้นของพัฒนาการเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์เริ่มมาจาก ครอบครัว บุคคลรอบข้างซึ่งมีความสำคัญต่อเด็ก (Significant Others) ล้วนมีอิทธิพลต่อการ พัฒนาอัตมโนทัศน์ทั้งสิ้น การที่บุคคลเหล่านี้มีหน้าที่อย่างไร ประพฤติเช่นไรกับเด็กจะมีอิทธิพลต่อ เจตคติที่เด็กมีต่อตนเองไม่ว่าทางบวกหรือทางลบ

2.1.6.2 อิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม บุคคลสำคัญรอบๆตัวเด็ก เช่น ครู เพื่อน ต่างมี ส่วนสำคัญในการสร้างอัตมโนทัศน์ ยิ่งเติบโตขึ้นเป็นวัยรุ่นอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมก็จะตามไปด้วย ซึ่งจะรวมทั้งค่านิยมทางสังคมและเจตคติ

จากที่กล่าวในข้างต้นจะเห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคล ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างและสิ่งแวดล้อม แล้วปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เนื่องจากประสบการณ์ที่มีมากขึ้นตามช่วงพัฒนาการ มีปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ ซึ่ง พรอณี ชูทัย เจนจิต (2540 : 25-32) อธิบายสรุปได้ดังนี้

1) ประสบการณ์ในช่วงแรก บุคคลแรกที่เน้นเกี่ยวกับประสบการณ์ในช่วงแรกของชีวิต พรอยด์ ในปัจจุบันนักศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ต่างก็มีความเห็นว่าบุคคลทั่วไปที่มีการปรับตัวนั้นเนื่องมาจากความบกพร่องในช่วงแรกของชีวิต ซึ่งจะทำให้เป็นบุคคลค่อนข้างเก็บตัวคิดคำนึงถึงแต่เรื่องของตนเองมากกว่าที่จะเป็นคนเปิดเผยแสดงออก ประสบการณ์ในช่วงแรกและความทรงจำในอดีต เป็นสิ่งที่ฝังใจและมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของเด็ก

2) อิทธิพลทางวัฒนธรรม ในทุกวัฒนธรรมบุคคลจะพัฒนาบุคลิกภาพขึ้นมาเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานของสังคมนั้นๆ ดังนั้นในช่วงของการอบรมเลี้ยงดูตั้งแต่เริ่มแรก เด็กจะได้รับการอบรมสั่งสอนเพื่อให้มีบุคลิกภาพเป็นไปตามความต้องการของสังคม เมื่อเด็กโตขึ้นจะได้รับอิทธิพลทั้งทางโรงเรียนและจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งมาส่งเสริมอิทธิพลทางบ้านอีกต่อหนึ่งจากอิทธิพลต่างๆเหล่านี้ ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคม

3) ทางด้านร่างกาย ร่างกายมีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ เป็นตัวกำหนดความสามารถที่เด็กจะทำอะไรได้หรือไม่ได้ ทางอ้อมคือเด็กคิดอย่างไรเกี่ยวกับร่างกายของตน ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการที่เด็กคิดว่าคนรอบข้างคิดอย่างไรกับตน

4) สุขภาพ คนที่มีสุขภาพดีสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มได้ดี ซึ่งผิดกับคนที่มีสุขภาพไม่ดี อ่อนแอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ

5) สถิติปัญญาเด็กที่เฉลียวฉลาดมากๆคนทั่วไปมักจะมีความคิดว่า “เป็นเด็กที่ชอบทำอะไรแปลกๆ” การที่เด็กรู้สึกว่าตัวเองต่างจากผู้อื่น ทำให้เด็กฉลาดทำตัวไม่ใคร่ถูกเวลาเข้ากลุ่ม ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ไม่มั่นใจในตนเองในการคบหาสมาคมกับเพื่อนๆ ซึ่งยิ่งทำให้เพิ่มความคิดของตนเกี่ยวกับเด็กพวกนี้หนักขึ้นไปอีกคือ “ประหลาด” ส่วนเด็กที่มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ฉลาดเท่าเพื่อน จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็น “คนนอก” จะทำให้เด็กพัฒนาความรู้สึก “ด้อย” เด็กพวกนี้จะมีความรู้สึกแคบ ซึ่งเป็นผลทำให้ไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเท่าที่ควร

6) อารมณ์ โดยทั่วไปเรามักจะตัดสินคนที่ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ว่า “ไม่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ” การที่พยายามเก็บกด ไม่แสดงอารมณ์ออกมาจะทำให้เป็นหงุดหงิด ซึ่งจะทำให้คนๆนั้นมีลักษณะหยาบคายไม่มีใครให้ความร่วมมือคนที่อารมณ์แรง แม้ว่าจะพยายามควบคุมก็

จะทำให้คนๆ นั้นมีลักษณะ “ประสาท” และทำให้มีอาการต่างๆ เช่น กัดเล็บ แกล้งหัวเราะคิกคัก ซึ่งทำให้มีบุคลิกภาพน่าขัน

7) ความสำเร็จและความล้มเหลว ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อ อัตมโนทัศน์ของบุคคล ความล้มเหลวไม่เพียงแต่ทำลายอัตมโนทัศน์เท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงการปรับตัวในสังคมอีกด้วย ส่วนความสำเร็จนำไปสู่การพัฒนาอัตมโนทัศน์ ซึ่งจะส่งผลไปสู่การปรับตัวของเด็กในสังคมต่อไป

8) การยอมรับทางสังคม การยอมรับทางสังคมมีอิทธิพลทำให้เด็กมีความ ต้องการที่จะพัฒนาบุคลิกภาพให้เป็นที่ยอมรับ ซึ่งจะมีผลต่ออัตมโนทัศน์ เมื่อเด็กไปโรงเรียนเด็กต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง จึงพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ทั้งนี้เพราะกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก การยอมรับจากสังคมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาการเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ เด็กที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน จะทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง มีความมั่นคง ภาควุมิ มีลักษณะเป็นมิตร มีเพื่อนมาก ในทางตรงข้ามเด็กที่ไม่ใคร่กว้างขวางในหมู่เพื่อนจะเกิดความรู้สึกต่ำต้อยอีกจนหาเพื่อนที่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนๆ อารมณ์ขุ่นมัวไม่โง่งายและพยายามแยกตนเองออกจากกลุ่มเพื่อน

9) สัญลักษณ์ของสถานภาพทางครอบครัว สัญลักษณ์ซึ่งจะแสดงสถานภาพของครอบครัว ได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องใช้ ซึ่งเด็กเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้ดีมาก เพราะเป็นเครื่องหมายที่จะแสดงให้เห็นถึงการยอมรับหรือไม่ยอมรับจากกลุ่มเด็กซึ่งมีเสื้อผ้าและเครื่องใช้ดีๆ จะรู้สึกว่าคุณมีศักดิ์ศรีมากกว่าเพื่อนๆ ในกลุ่ม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอัตมโนทัศน์ว่าตนเองดีกว่าผู้อื่น ซึ่งจะทำให้มีบุคลิกภาพที่ต่างจากเด็กที่พ่อแม่ไม่สามารถจัดซื้อหรือหาของใช้ดีๆ ให้ใช้ ถ้าเด็กไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม เขาจะตำหนิพ่อแม่ที่ไม่สามารถทำให้เขาทัดเทียมกับเพื่อนๆ เด็กจะเกิดความรู้สึกสงสารตนเอง อีกคนผู้ที่ดีกว่าและไม่มีความสุข

10) อิทธิพลทางโรงเรียน ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของเด็กเป็นอย่างมากทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม รองจากพ่อแม่ ดังนั้นบุคลิกภาพของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าความรู้หรือความสามารถในการสอนของครู ครูที่ปรับตัวได้ดีคือครูที่มีเจตคติในการยอมรับผู้อื่น ให้ความอบอุ่น เป็นกันเอง จะช่วยให้เด็กพัฒนาอัตมโนทัศน์ที่มีลักษณะตรงความจริง

2.1.7 การเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์

อัตมโนทัศน์ของบุคคลได้เริ่มพัฒนามาตั้งแต่วัยทารก และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ตามวัยและประสบการณ์ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล อัตมโนทัศน์ของบุคคลจะ

ไม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะถ้าอัตมโนทัศน์ของบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก็จะทำให้บุคลิกภาพของบุคคลไม่คงที่ไม่อยู่กับร่องกับรอย

Strang (1957 : 78) กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นในตอนใดของชีวิตก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาของการที่บุคคลเริ่มมีการพัฒนาในตน...” นักจิตวิทยาหลายท่านยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์นั้นเป็นผลมาจาก วุฒิภาวะ และการเรียนรู้ของบุคคล Ausubel (1968) ได้เสนอแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ไว้คือ ขั้นสำคัญที่สุดในการพัฒนา อัตมโนทัศน์เกิดขึ้นเมื่อเด็กได้เติบโตขึ้นจากวัยทารกสู่วัยเด็ก และที่แน่นอนที่สุดคือ เมื่อเด็กอยู่ระหว่างวัยรุ่น ในระหว่างที่เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น โรงเรียนและเพื่อน ๆ จะสนองความต้องการใหม่ๆ ซึ่งพ่อแม่ไม่สามารถสนองให้ได้ นั่นคือความต้องการตำแหน่งในสังคม เพราะฉะนั้นเขาจะถูกอิทธิพลของเพื่อนครอบงำอย่างรุนแรง พฤติกรรมของเขาจะเปลี่ยนตามที่เพื่อน ๆ ในกลุ่มมองดูและรู้สึกต่อเขาซึ่ง พรรณทิพย์ เกษนั้นท์ (2516 : 65) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ไว้คือ อัตมโนทัศน์ของมนุษย์นั้นพัฒนามาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม และเป็นขบวนการเรียนรู้ถึงแม้พันธุกรรมเป็นสิ่งที่ตายตัวของมนุษย์แต่ละคนก็ตาม แต่สิ่งแวดล้อมนั้นเปลี่ยนแปลงได้ทั้งที่มีเหตุการณ์สำคัญมาเกี่ยวข้องและไม่มีเหตุการณ์มาเกี่ยวข้อง องค์ประกอบที่ทำให้อัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลง ได้แก่

2.1.7.1 สังคมที่เขาอาศัยอยู่ การเป็นที่ยอมรับจากสังคมที่เขาอาศัยอยู่นั้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของบุคคลได้ทั้งทางบวกและทางลบ

2.1.7.2 ผู้ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ครู ญาติ หรือเพื่อนสนิทที่มีอิทธิพลเหนือพัฒนาการของบุคคลนั้น ความไว้วางใจ ความเชื่อถือ เจตคติที่บุคคลเหล่านั้นมีต่อตนจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของบุคคลนั้นได้

2.1.7.3 อัตมโนทัศน์ตามอุดมคติ หมายถึง ความนึกคิดหรือเจตคติที่เกี่ยวกับตนเองตามที่บุคคลนั้นปรารถนาจะเป็นบุคคลจะตั้งอัตมโนทัศน์ตามอุดมคติเอาไว้ ถ้าทำได้อัตมโนทัศน์ของเขาจะดีขึ้น ถ้าทำไม่ได้ก็จะเกิดความท้อถอยรับรู้ว่าคุณค่าทำให้อัตมโนทัศน์ด้อยลง

จากที่กล่าวมาพบว่าอัตมโนทัศน์เป็นสิ่งที่ไม่มั่นคง สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจาก อัตมโนทัศน์เป็นผลมาจากการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลรอบตัว ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ และรวบรวมสิ่งสมเป็นประสบการณ์ใหม่ๆ ของตนเอง ดังนั้นปะทะสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะทำให้นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ไปในทางที่ดีและไม่ดี อันส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพ

2.1.8 การสร้างบรรยากาศเพื่อส่งเสริมอัตมโนทัศน์

พรอณี ชูทัย เจนจิต (2538 : 603-605) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ครูจะต้องคำนึงถึงในการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอัตมโนทัศน์ คือ

2.1.8.1 บรรยากาศที่ท้าทาย เป็นการกระตุ้นให้กำลังใจเพื่อให้เด็กประสบผลสำเร็จในการทำงานพูดให้เด็กรู้สึกว่าคุณเชื่อในความสามารถของเด็กที่จะทำงานนั้นๆ แม้ว่าจะเป็นงานที่ค่อนข้างยากให้เด็กรู้สึกมีอิสระที่จะทำอย่าให้รู้สึกว่าถูกบังคับ

2.1.8.2 บรรยากาศที่มีอิสระ คือ บรรยากาศที่จะช่วยให้เด็กมีการยอมรับนับถือใน ตนเองคือ บรรยากาศที่มีอิสระ เด็กมีโอกาสที่จะเลือก ซึ่งเด็กสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่มีความหมายและมีคุณค่า ซึ่งทั้งนี้รวมถึงโอกาสที่จะทำผิดพลาดด้วย บรรยากาศเช่นนี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เด็กจะเกิดความมั่นใจในตนเองที่จะศึกษาค้นคว้าไม่เกิดความตึงเครียด

2.1.8.3 บรรยากาศซึ่งมีการยอมรับนับถือ การที่ครูเห็นคุณค่าในตัวเด็กเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอัตมโนทัศน์ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนไม่มีอะไรสำคัญเท่ากับความรู้สึกที่ครูเห็นว่าเด็กเป็นบุคคลสำคัญมีคุณค่าและสามารถเรียนได้ ถ้าครูมีความรู้สึกเช่นนี้ให้กับเด็กอย่างจริงจัง จะมีผลต่อการทำกิจกรรมของเด็ก นอกจากนั้นเด็กจะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและยอมรับนับถือตนเองด้วย

2.1.8.4 บรรยากาศที่มีความอบอุ่น ความรู้สึกทางด้านจิตใจมีผลต่อความสำเร็จในการเรียน การที่ครูมีความเข้าใจ เป็นมิตร ยอมรับ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือ จะทำให้เกิดความอบอุ่น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเด็กรู้สึกว่าครูเอื้ออาทรกับการกระทำของตน จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกรักในโรงเรียน

2.1.8.5 บรรยากาศแห่งการควบคุม Coopersmith (1967) กล่าวว่าเด็กที่อยู่ในบรรยากาศที่ปล่อยตามสบาย จะพัฒนาการยอมรับนับถือตนเองได้น้อยกว่าเด็กที่อยู่ในบรรยากาศแห่งการควบคุม ดังนั้นเป็นความจำเป็นที่ครูจะต้องฝึกให้เด็กมีวินัย แต่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมลงโทษ ครูจะต้องชี้แจงให้เข้าใจว่า ทำไมจึงต้องทำสิ่งนี้ แต่ไม่ทำสิ่งนั้น วิธีการพูดของครูเป็นสิ่งสำคัญ ต้องสุภาพและมีความหนักแน่น เทคนิคการควบคุมและได้ผลดี โดยไม่让孩子รู้สึกตัวคือการที่ครูพูดให้เด็กเข้าใจว่าทุกคนล้วนเป็นคนที่มีความสำคัญต่อครูทั้งสิ้น ดังนั้นไม่ว่าเด็กจะทำอะไรเราจะแค่รับต่อการกระทำนั้นๆของเขา

2.1.8.6 บรรยากาศแห่งความสำเร็จ Maehr (1967) กล่าวว่า การเห็นชอบจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อเด็กจะมีผลต่อความสำเร็จในการกระทำกิจกรรมต่างๆของเด็ก และการไม่ได้รับความเห็นชอบจะมีผลต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่างๆน้อยลง ครูที่ฉลาดมักพูดถึง

จุดที่เด็กประสบผลสำเร็จมากกว่าพูดเกี่ยวกับความล้มเหลว การที่คนเราคำนึงถึงแต่ความล้มเหลว จะมีผลทำให้มีความคาดหวังต่ำซึ่งไม่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น Combs และ Snygg (1969) กล่าวว่า "...คนเราจะเรียนรู้ว่าตนเองมีความสามารถนั้นไม่ใช่จากความล้มเหลวแต่จากความสำเร็จ..."

จากองค์ประกอบทั้ง 6 ประการที่กล่าวมาในข้างต้น จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทัศนคติไปในทางที่ดีและเหมาะสม อันจะนำไปสู่การมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีได้ต่อไป

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักวิชาการให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้คือ

Eysenek และคณะ (1972 : 16) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการกระทำที่อาศัยความสามารถทางร่างกายและทางสมอง ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต้องอาศัยความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

Good (1973 : 6) กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ คือการทำให้สำเร็จ (Accomplishment) หรือประสิทธิภาพทางการกระทำในลักษณะที่กำหนดให้หรือในด้านความรู้ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การเข้าถึงความรู้ (Knowledge Attained) หรือ การพัฒนาทักษะในทางการเรียน ซึ่งโดยปกติก็พิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดให้หรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบให้หรือทั้งสองอย่าง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลที่พัฒนาขึ้นจากผลของการเรียนการสอน การฝึกฝนอบรม และประสบผลสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพด้านต่างๆของสมอง

2.2.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาพยายามที่จะค้นหาองค์ประกอบต่างๆ ที่มี ความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมนักเรียนให้ได้ใช้ ความสามารถและศักยภาพของตน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุดและเป็นแนวทางในการ ค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียน เพราะผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนที่ดีเป็นสิ่งที่ทั้งครูและนักเรียนตลอดจนผู้ปกครองมีความต้องการตรงกัน เนื่องจาก ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเป็นตัวบ่งชี้ระดับความสำเร็จทางการเรียน จึงส่งผลต่อการพัฒนา ความรู้สึกลึกซึ้งที่มีต่อ ตนเองของนักเรียน กล่าวคือนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน จะมีความรู้สึกลึกซึ้งเกี่ยวกับ ตนเองในทางบวก มีความมั่นใจในตนเอง ภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง ทำให้มีแรงจูงใจในการที่จะมุ่งมั่นพยายามมากขึ้น แต่ถ้า นักเรียนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการเรียนจะมีความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ รู้สึกว่าตนเองไม่มี คุณค่าต่ำต้อยไม่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเกิดความรู้สึกท้อแท้ หดหวัง ทำให้ขาดแรงจูงใจใน การเรียน เปื่อการเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ดังนั้น นักเรียนทุกคนจึงปรารถนา ที่จะประสบผลสำเร็จในการเรียน เพื่อตนเองจะได้เป็นที่ยอมรับ หากเขาประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น เขาจะมีความภาคภูมิใจในตนเองและรับรู้ตนเองในทางที่ดีมีอัตมโนทัศน์สูง แต่ถ้าเขาประสบผลล้มเหลวเขาจะขาดความเชื่อมั่นในตนเองเกิดปมด้อย ทำให้มีอัตมโนทัศน์ ต่ำลง (Jersild, 1966 : 45)

อัตมโนทัศน์เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นคือ หากบุคคลใด มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงก็必将มีความคาดหวังในการทำงานสูง หากประสบความสำเร็จตามที่ คาดหวังไว้ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สร้างความมั่นใจให้กับตนเองมากขึ้น จะเป็นการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในทางบวก (Positive Self-concept) ในทาง ตรงกันข้าม หากประสบผลล้มเหลวในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะทำให้เกิดความรู้สึกต่ำ ต้อย มองตัวเองไม่มีคุณค่า และจะพัฒนาไปสู่การเป็นผู้มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในทางลบ (Negative Self-concept) (พรอณี ชูทัย เจนจิต, 2528 : 268-270)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีผลซึ่งกันและกัน คือการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะนำไปสู่การมีอัตมโนทัศน์ต่ำต่อไปอีก ในทางตรงข้ามการ ประสบความสำเร็จทางการเรียนจะนำไปสู่การมีอัตมโนทัศน์ที่ดี เป็นผลให้มีสัมฤทธิ์ผลทางการ เรียนที่ดีต่อไป (Dinkmeyer อ้างถึงใน Alexander, 1961 : 459) และเนื่องจากผลการศึกษาของ นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่านพบว่า อัตมโนทัศน์ไม่ใช่เป็นเพียงตัวแปรเดียวที่มีผลต่อ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงหรือต่ำได้ แต่ยังคงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการที่ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่แตกต่างกัน

ผลจากการศึกษาวิจัยในระยะหลังๆสรุปได้ว่า เชาวน์ปัญญามีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประมาณร้อยละ 25 ถึงร้อยละ 50 เท่านั้น ส่วนที่นอกเหนือจากนี้ย่อมเป็นผลมาจากองค์ประกอบ หรือตัวแปรด้านอื่นๆ การใช้คะแนนเชาว์ปัญญาเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้อย่างแม่นยำ ในระยะต่อมาก็มีผู้สนใจศึกษาองค์ประกอบอื่นๆที่นอกเหนือจากด้านเชาว์ปัญญา หรือศึกษาองค์ประกอบเชาว์ปัญญาควบคู่กันไปกับปัจจัยด้านอื่นๆ ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า ยังมีองค์ประกอบอื่นๆอีกมากที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Anastasi (1961 : 142) ที่กล่าวว่า

...ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนอกจากจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านสติปัญญาแล้ว ยังมีองค์ประกอบทางด้านอื่นอีกเช่น องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจและสังคม แรงจูงใจ และสิ่งอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยที่ไม่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาด้วย และนอกจากนี้ความสนใจ เพศ และอายุของนักเรียน ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน...

ส่วน Klausmeier (1961 : 306) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่ามี 6 ด้านคือ

1. คุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ ความพร้อมทางสมองและสติปัญญา ความพร้อมทางด้านร่างกาย และความสามารถทางด้านทักษะของร่างกาย คุณลักษณะทางจิตใจซึ่งได้แก่ ความสนใจ แรงจูงใจ เจตคติ และค่านิยม สุขภาพ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ความเข้าใจในสถานการณ์ อายุ เพศ
2. คุณลักษณะของผู้สอน ได้แก่ สติปัญญา ความรู้ในวิชาที่สอน การพัฒนาความรู้ ทักษะทางร่างกาย คุณลักษณะทางจิตใจ สุขภาพ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ความเข้าใจในสถานการณ์ อายุ เพศ
3. พฤติกรรมระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนจะต้องมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อกัน เข้าใจกัน มีความสัมพันธ์ที่ดี และมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน
4. คุณลักษณะของกลุ่มผู้เรียน ได้แก่ โครงการสร้างของกลุ่ม ตลอดจนความสัมพันธ์ของกลุ่ม เจตคติ ความสามัคคี และภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดีของกลุ่ม

5. คุณลักษณะของพฤติกรรมเฉพาะตัว ได้แก่ การตอบสนองต่อการเรียน การมีเครื่องมือและอุปกรณ์พร้อมในการเรียน ความสนใจต่อบทเรียน

6. แรงผลักดัน ได้แก่ ครอบครัวมีความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวดี สิ่งแวดล้อมดีและคุณธรรมพื้นฐานดี เช่น ขยันหมั่นเพียร ความประพฤติดี

นอกจากนี้ Havighurst และ Neugarten (1969 : 159) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. ความสามารถที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด
2. ชีวิตในครอบครัวหรือการอบรมในครอบครัว
3. คุณภาพที่ได้รับมาจากโรงเรียน
4. ความเข้าใจในตัวเองหรือระดับความมุ่งหวังในอนาคต

นอกจากนี้เขายังได้กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางครอบครัวและทางโรงเรียน เพราะถ้านักเรียนอยู่ในสภาพครอบครัวที่มีประสบการณ์ดี ก็สามารถทำให้นักเรียนที่มีความสามารถติดตัวมาแต่กำเนิดในระดับกลางมีผลการเรียนดี ในทำนองเดียวกันโรงเรียนที่ดีสามารถทำให้นักเรียนที่มีความสามารถติดตัวมาแต่กำเนิดในระดับปานกลางมีผลการเรียนดีได้เช่นกัน

จากแนวคิดและผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยของนักการศึกษาดังกล่าวในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นประกอบด้วย 2 องค์ประกอบใหญ่ คือ องค์ประกอบทางด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับตัวผู้เรียน และองค์ประกอบทางด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับตัวผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1.1 องค์ประกอบด้านปัญญา ได้แก่ เซาว์นปัญญา ความถนัด ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนในวงการศึกษาพบเสมอว่า บุคคลที่สติปัญญาเท่ากันแต่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่เท่ากัน (Havighurst, 1963 : 506)

1.2 องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือด้านที่ไม่ใช่เซาว์นปัญญา ได้แก่ แรงจูงใจในการเรียนความสนใจเจตคติ นิสัยการเรียน อึดมโนทัศน์ การปรับตัวและลักษณะทางบุคลิกภาพอื่น ๆ เป็นต้นอึดมโนทัศน์การรับรู้ในความสามารถของตน เป็นสิ่งที่สามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ เด็กที่มีอึดมโนทัศน์ที่ดีนั้นจะประสบความสำเร็จด้านการเรียนมากกว่าเด็กที่มีอึดมโนทัศน์ไม่ดี (Stein, 1971 : 448-450) ซึ่งเป็นผลเนืองมาจากเด็กประเมินตนเองจากความสำเร็จและความล้มเหลวในสถานการณ์ต่างๆ ดังที่ Viten (อ้างถึงในกัลยา เฟื่องเพียร, 2534 : 30-31) ได้ให้

แนวคิดไว้คือ เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำหรือเด็กที่ประสบความสำเร็จและความล้มเหลว ในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้นคือ เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำหรือเด็กที่ประสบความสำเร็จ เกี่ยวกับความคาดหวังทางการเรียนจะมีอัตราที่ใกล้เคียงกันที่ไม่ดีประเมินค่าตนเองต่ำ และการที่ บุคคลเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อาจเป็นเพราะว่า บุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าใน ตนเองต่ำ มีการตั้งเป้าหมายในชีวิตสำหรับตัวเอง

2. องค์ประกอบทางด้านสภาพแวดล้อม แบ่งเป็น 2 ด้านดังนี้

2.1 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ได้แก่ความสัมพันธ์ภายใน ครอบครัว ความคาดหวังของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ที่อยู่อาศัย ระดับ การศึกษาของบิดามารดา เป็นต้น จากผลการศึกษาและวิจัยของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา พบว่า สภาพแวดล้อมทางบ้านมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วยเหตุที่ชีวิตในวัยเด็กเริ่มแรกจะ อยู่แต่ในบ้านมากกว่าโรงเรียนพัฒนาการด้านต่างๆที่สำคัญ โดยเฉพาะคุณลักษณะต่างๆที่สำคัญ ต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเรียนการสอนในโรงเรียนจะเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพค่านิยมและ คุณลักษณะอื่นๆได้น้อยมาก เพราะว่าคุณลักษณะเหล่านี้จะได้รับการอบรมปลูกฝังมาจากทาง บ้านแล้ว (Bloom อ้างถึงใน Janham, 1984 : 4)

ซึ่งสอดคล้องกับที่ Hurlock (1967 : 629) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาของ เด็กและได้สรุปว่า เด็กที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตมักจะมาจากครอบครัวที่บิดามารดามีเจต คติที่ดีต่อลูกและมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างใกล้ชิด การที่เด็กมีบิดามารดาที่เข้าใจตนเองให้ความ รักความอบอุ่นและช่วยเหลือในยามที่ต้องการเด็กย่อมมีสุขภาพจิตที่ดี และการที่ไม่มีปัญหาทาง บ้านจะทำให้เด็กเรียนได้เต็มที่และประสบความสำเร็จในการเรียน ส่งผลให้มีอัตราที่ดีทั้งต่อ ตนเองและครอบครัว

2.2 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางโรงเรียน สภาพแวดล้อมทางโรงเรียนถือ ว่าเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สภาพแวดล้อมทาง โรงเรียนที่สำคัญได้แก่ ที่ตั้ง ขนาดของโรงเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงเรียนจำนวนนักเรียน จำนวนครู ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน กลุ่ม เพื่อนและที่สำคัญคือ กิจกรรมต่างๆที่ปฏิบัติประจำอยู่ในโรงเรียน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการเรียนการสอนทั้งในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร (รัตนา, 2536 : 17) ซึ่งสอดคล้อง กับ Davis (1986 : 2231-A) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนได้แก่ สถานที่ตั้งโรงเรียน ขนาดของโรงเรียน ระยะทางจากบ้าน ถึงโรงเรียน สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อนร่วมชั้นเรียน ประสิทธิภาพการสอนของครู ความ

เอาใจใส่ดูแล และให้คำปรึกษาที่ดีแก่นักเรียนเมื่อนักเรียนประสบปัญหาต่างๆรวมทั้งความ
รับผิดชอบทั้งของครูและโรงเรียน

ดังนั้นจะเห็นว่า การได้รับความสำเร็จในเรียน การทำกิจกรรม การได้รับการยอมรับ
และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากกลุ่มเพื่อน ครู และผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งที่มียุทธผลต่อการส่งเสริมให้
เกิดอึดมั่นในทัศนคติทางบวกให้กับผู้เรียน มีเจตคติที่ดีต่อวิชาเรียน โรงเรียน และส่งผลให้เด็กประสบ
ความสำเร็จในการเรียน และจากการศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสรุปได้ว่า
องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมี 2 ด้าน คือ ด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับตัว
ผู้เรียนและด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งองค์ประกอบด้านคุณลักษณะเกี่ยวกับตัวผู้เรียนพบว่า
อึดมั่นในทัศนคติเป็นตัวแปรที่สำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ดังที่
ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้ถือเอาคะแนนเฉลี่ยสะสมของนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างใน
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 เป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยยึดเกณฑ์
ของกรมวิชาการ (2523 : 24) ซึ่งแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
สูง ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยในต่างประเทศพบว่า มีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับ
อึดมั่นในทัศนคติหลายท่าน ซึ่งได้ข้อสรุปงานวิจัยที่แตกต่างกันไปดังเช่น Peterson และ Yaakobt
(1980 : 169 -174) ศึกษาเกี่ยวกับอึดมั่นในทัศนคติ ความสำเร็จในชั้นเรียนและเพศโดยใช้นักศึกษา
ที่เรียนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์จำนวน 293 คน ในเมืองซอลเลค รัฐยูทาห์ และซานฟรานซิสโก
ผลการวิจัยพบว่าอึดมั่นในทัศนคติและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในชั้นเรียน (วัดจากผลการเรียนที่ผ่าน
มา) มีความสัมพันธ์กัน และผู้วิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนในชั้นเรียนกับอึดมั่นในทัศนคติ ส่วน Savicky (1980) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง
อึดมั่นในทัศนคติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มตัวอย่างที่เน้นเด็กที่มีความสามารถสูงพิเศษ
จำนวน 122 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินอึดมั่นในทัศนคติ คือ The Piers and Harris Children's
Self Concept Scale ผลการวิจัยปรากฏว่า ในเพศหญิงอึดมั่นในทัศนคติมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนในเชิงบวกแต่ในเพศชายไม่ปรากฏความสัมพันธ์ทางสถิติซึ่งสอดคล้องกับ Song และ

Hattie (1984 : 1269-1281) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางบ้านอัทมโนทัศน์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเกาหลี จำนวน 2,297 คน พบว่า อัทมโนทัศน์เป็นตัวแปรที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางบ้านและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยไม่ได้สนับสนุนแนวคิดที่โดยทั่วไปเชื่อว่าสภาพแวดล้อมทางบ้านส่งผลทางตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า สถานภาพทางสังคมส่งผลทางอ้อมต่ออัทมโนทัศน์ผ่านทางลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัว สภาพแวดล้อมส่งผลทางอ้อมต่ออัทมโนทัศน์ผ่านและทางลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้านในงานวิจัยของ Song และ Hattie หมายถึง 1) โครงสร้างของครอบครัว ประกอบด้วย ลำดับการเกิดและจำนวนพี่น้อง 2) สถานภาพทางสังคม ประกอบด้วย อาชีพของบิดามารดา การศึกษาของบิดามารดาและฐานะการเงินที่สามารถส่งลูกให้เรียนจบมหาวิทยาลัยได้ และ 3) ลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัว ประกอบด้วย การสนับสนุนให้กำลังใจและความคาดหวัง กิจกรรม ส่งเสริมการศึกษาความสนใจในการศึกษา การประเมินคุณภาพทางปัญญา การให้รางวัลและการลงโทษ ส่วนอัทมโนทัศน์ประกอบด้วย อัทมโนทัศน์ทางวิชาการ การแสดงตน และอัทมโนทัศน์ทางสังคม สรุปผลการศึกษาค้นคว้าได้ ภาพรวมว่า สถานภาพทางสังคมส่งผลทางตรงต่อลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัว ลักษณะทางจิตวิทยาของครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านการแสดงตน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอัทมโนทัศน์

2.3.1 งานวิจัยในประเทศไทย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยในประเทศไทย พบว่ามีผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับอัทมโนทัศน์หลายท่าน ซึ่งได้ข้อสรุปงานวิจัยที่แตกต่างกันไปดังเช่นการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบอัทมโนทัศน์ของนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง โดย เสาวนีย์ บุญสูง (2542) ได้ศึกษาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทิงวิทยาคม จังหวัดเชียงราย พบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีอัทมโนทัศน์ทางบวก และมีองค์ประกอบอัทมโนทัศน์ด้านพฤติกรรมด้านสติปัญญาและสถานภาพ ด้านร่างกายและคุณลักษณะ ด้านความวิตกกังวลด้านความเป็นคนน่านิยม ด้านความสุขความพอใจและลักษณะส่วนรวม ส่วนสุदारัตน์ ลิ้มเสรี (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอัทมโนทัศน์หลายมิติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตการศึกษา 1 พบว่านักเรียนมีค่าเฉลี่ยของอัทมโนทัศน์ด้านครอบครัวสูงสุดและค่าเฉลี่ยของอัทมโนทัศน์ด้านร่างกายและด้านวิชาการต่ำสุด นักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีอัทมโนทัศน์ด้านสังคม ด้านความสามารถ ด้านวิชาการและด้านร่างกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ รุ่งทิภา อินทวงศ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอัทมโนทัศน์กับพฤติกรรมความปลอดภัยของนักศึกษา

วิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 8 พบว่า อัจฉริยะของนักศึกษาอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่าอัจฉริยะด้านร่างกาย ด้านครอบครัวและด้านสังคมอยู่ในระดับสูงทุกด้าน อัจฉริยะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความพลอดรักอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนกิติรตนา แก้ววิเศษ(2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอัจฉริยะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่านักเรียนชายมีอัจฉริยะทางบวกต่อนักเรียนหญิง 3 ด้านคือด้านพฤติกรรม ด้านวิตกกังวล และด้านร่างกายและคุณลักษณะ ส่วนอีก 3 ด้านคือ ด้านสติปัญญาและสถานภาพในโรงเรียน ด้านความเป็นคนน่านิยมและด้านความสุขความพอใจไม่แตกต่างกัน ส่วนนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนสูงมีอัจฉริยะทางบวกโดยรวมสูงกว่านักเรียนที่มีระดับผลการเรียนปานกลางและต่ำคือนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนต่างกันมีอัจฉริยะแตกต่างกัน 5 ด้าน แต่ด้านวิตกกังวลใจไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ จิรนาท วานศักดิ์ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับอัจฉริยะของวัยรุ่นตอนกลาง อายุ 15-18 ปี จำนวน 360 คน พบว่าตัวแปร 3 ตัวเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอัจฉริยะของวัยรุ่นตอนกลาง ซึ่งได้แก่ การยอมรับของเพื่อน รูปลักษณ์ทางกาย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วน ญัฐิกานต์ คำหมื่น (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอัจฉริยะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 159 คน พบว่า 1) อัจฉริยะที่พิจารณาโดยใช้ตนเองเป็นแหล่งอ้างอิงและใช้ผู้อื่นเป็นแหล่งอ้างอิงภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) อัจฉริยะที่พิจารณาโดยใช้ตนเองเป็นแหล่งอ้างอิงที่เพศและผลการเรียนต่างกันมีอัจฉริยะแตกต่างกันยกเว้นชั้นปีที่ศึกษามีความแตกต่างกัน 3) อัจฉริยะที่พิจารณาโดยใช้ผู้อื่นเป็นแหล่งอ้างอิงที่เพศและชั้นปีที่ศึกษาต่างก็มีอัจฉริยะไม่แตกต่างกัน ยกเว้นระดับผลการเรียนที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพรณัฏ์ จันทร์ศัพท์ (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาอัจฉริยะของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่าอัจฉริยะทั้ง 5 ด้านของนักศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง อัจฉริยะด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ อัจฉริยะด้านลักษณะทางกาย และจากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอัจฉริยะในแต่ละด้านกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่าอัจฉริยะทั้ง 5 ด้านคือ ลักษณะทางกาย ด้านความสามารถของตนเอง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านจิตใจและด้านวิชาการนั้นมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวสรุปได้ว่า อัจฉริยะเป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อตนเองในทุกๆ ด้านทั้งในด้านบวกและด้านลบ อัจฉริยะเป็นองค์ประกอบสำคัญของบุคลิกภาพ มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมและการปรับตัวของบุคคล การที่บุคคลมีอัจฉริยะต่างกันส่งผลให้มีพฤติกรรมแตกต่างกัน โดยแต่ละบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับอัจฉริยะของตน อัจฉริยะเป็นกลไกสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการไปพร้อมกับการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและพัฒนาการทางความสามารถแล้ว อัจฉริยะยังเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากการดำเนินชีวิตประจำวัน การปะทะสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบกาย ซึ่งแต่ละคนย่อมมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพศ อายุ และระดับชั้นเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับอัจฉริยะในการที่จะส่งผลให้เด็กนักเรียนมีอัจฉริยะที่สูงหรือต่ำได้เช่นกัน ทั้งนี้หากเด็กได้รับการส่งเสริมหรือพัฒนาอัจฉริยะในแนวทางที่เหมาะสมจะเป็นการช่วยให้เด็กนักเรียนมีอัจฉริยะที่สูงขึ้นได้นั่นเอง